

Evaluatie van het Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (ECCOOM)

Managementsamenvatting

Op vraag van:
Vlaamse overheid - Departement EWI
Koning Albert II-Laan 35, bus 10
1030 Brussel

DEPARTEMENT
ECONOMIE
WETENSCHAP &
INNOVATIE

Projectnummer:

2018.031

Publicatienummer

2018.031-1817

Datum:

Utrecht, 31 juli 2018

Auteurs:

Robbin te Velde
Frank Bongers
Leonie Hermanussen
Pieter Jan De Boer
Jessica Steur

Managementsamenvatting

Context van de evaluatie

De missie van Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (hierna: ECOOM) is het ontwikkelen en onderhouden van een performant en toegankelijk systeem van wetenschaps-, technologie- en innovatie-data, methoden en indicatoren dat de Vlaamse overheid voorziet van actuele en relevante statistieken over de prestaties van Vlaanderen in de domeinen van wetenschap, technologie en innovatie. Het centrum berekent daarnaast kwantitatieve parameters in het kader van de decretale en van tijdelijke financieringskanalen van het wetenschaps- en innovatiebeleid en van specifieke onderzoeksgelateerde werkingstoelagen aan hogeronderwijsinstellingen. Verder voorziet ECOOM, in het kader van internationale afspraken, supranationale organisaties (Eurostat, OESO) van statistische gegevens over O&O en innovatie in Vlaanderen. Tenslotte staat ECOOM in voor het technisch beheer van het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW).

In 2008 werd middels een decretale basis ECOOM ingesteld om een permanente status te verbinden aan de taken die voorheen werden verricht door het tijdelijk ingestelde Steunpunt O&O-indicatoren (SOOI). In deze fase traden de overige Vlaamse universiteiten (Universiteit Antwerpen, Universiteit Gent, Vrije Universiteit Brussel, Universiteit Hasselt) ook toe tot ECOOM. De voornaamste (en voor de meeste universiteiten op dat moment de enige) taak was om de BOF-sleutel-gegevens te valideren voor hun eigen universiteit.

Na instelling van ECOOM werd een eerste samenwerkingsovereenkomst (2009-2013) opgesteld tussen de vijf universitaire associaties, de vijf deelnemende universiteiten en de initiërende instelling (KU Leuven). Deze overeenkomst vormt de basis van ECOOM. Het huidige mandaat van ECOOM is nog steeds gebaseerd op het oorspronkelijke takenpakket van het Steunpunt O&O-Indicatoren. Alleen de basistaken van KU Leuven zijn in het mandaat opgenomen.

Eind 2013 werd een nieuw convenant afgesloten met ECOOM voor de periode 1 januari 2014 tot 31 december 2018. Conform zowel de decretale bepalingen als de bepalingen van dit convenant, dient in de eerste helft van 2018 een evaluatie van ECOOM te worden uitgevoerd. Deze evaluatie heeft als doel na te gaan in welke mate en op welke wijze ECOOM zijn doelstellingen heeft gerealiseerd in de periode 2012-2018. Daarbij is bijzondere aandacht besteed aan zowel de beleidsrelevantie van de gerealiseerde producten en het gerealiseerde onderzoek als aan de wetenschappelijke kwaliteit en relevantie van het onderzoek.

Het Departement EWI van de Vlaamse overheid heeft via een aanbestedingsprocedure Dialogic de opdracht gegeven deze evaluatie uit te voeren.¹ Voor de uitvoering van de evaluatie is gebruik gemaakt van een mix van methoden: deskstudie (inclusief financiële analyse), internationale benchmark (met het Noorse NIFU, het Nederlandse CWTS en het Canadese OST), interviews, een beoordeling door een expertenpanel (met vier experts uit respectievelijk Israël, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk, en Zweden), en een SWOT-analyse.

¹ De opdracht werd toegewezen aan Dialogic via een procedure voor de toewijzing van overheidsopdrachten (opdracht getiteld: "Specifieke opdrachten in het kader van de evaluatie van het Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring" – bestek nr. EWI-2018-03).

Beheersstructuur van ECOOM

De convenanten (2009-2013; 2014-2018) zijn direct tussen de Vlaamse overheid, de vijf universitaire associaties en de initiërende instelling gesloten. ECOOM heeft geen rechtspersoon gekregen – het is een virtueel samenwerkingsverband tussen universiteiten. Dit is een bewuste strategische keuze van het management van ECOOM. De reden is het hybride karakter van de polen binnen het ECOOM-netwerk. Terwijl de ECOOM-groepen aan de KU Leuven stevig binnen een faculteit verankerd zijn, hebben de andere vier universiteiten hun ECOOM-groep deels (Antwerpen, Gent) of geheel (VUB, Hasselt) in hun administratie geplaatst (de Diensten Onderzoekscoördinatie). Deze hybride interne structuur is sinds de oprichting van ECOOM niet gewijzigd.

De operationele aansturing van ECOOM gebeurt door een dagelijks bestuur, waarin de verschillende universiteiten door middel van promotoren vertegenwoordigd zijn. ECOOM kent 12 promotoren, waarvan zes de KU Leuven als thuisbasis hebben, UGent en UAntwerpen zijn vanaf 2014 elk vertegenwoordigd door twee promotoren. UHasselt en de VUB worden door één promotor gerepresenteerd.

De promotoren worden gecoördineerd door een promotor-coördinator. Deze promotor-coördinator, die is verbonden aan de KU Leuven en die ook aan de wieg heeft gestaan van de voorlopers van ECOOM, het Steunpunt O&O Statistiek (2001-2006) en het Steunpunt O&O Indicatoren (2007-2008), vormt de verbindende schakel tussen het expertisecentrum en de Vlaamse overheid en tussen de universiteiten onderling. De verantwoordelijkheid voor naleving van de plichten van het expertisecentrum in termen van bepaling van de beheersstructuur en het voldoen aan rapportageverplichtingen ten aanzien van de Vlaamse overheid ligt bij de initiërende instelling KU Leuven.

De voortgang van de werkzaamheden wordt opgevolgd door het Beheerscomité. Het Beheerscomité stuurt het expertisecentrum aan en legt verantwoording af aan de minister bevoegd voor wetenschaps- en innovatiebeleid. Vertegenwoordigd in het Beheerscomité zijn de promotor-coördinator, alle promotoren, Departement EWI en Departement Onderwijs & Vorming (DOV), vertegenwoordigers van de minister bevoegd voor het wetenschaps- en innovatiebeleid en de minister bevoegd voor onderwijs, VARIO, SERV, IWT² en FWO.

ECOOM is door de Vlaamse overheid tot nu toe vooral operationeel aangestuurd. Strategische aansturing ontbreekt grotendeels. In het Beheerscomité vinden nauwelijks inhoudelijke of strategische discussies plaats.

Opvolging aanbevelingen vorige evaluatie

De aanbevelingen uit de vorige evaluatie (voor de periode 2009-2013) zijn niet of slechts gedeeltelijk opgevolgd.

Aanbevelingen aan de Vlaamse overheid:

- De salaris- en licentiekosten in de budgetten 2014-2018 zijn niet jaarlijkse geïndexeerd. In 2015 daalde het budget zelfs met 5% en sindsdien bleef het budget op dit peil.
- In de periode 2012-2017 zijn er geen aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van grote incidentele opdrachten.

² Het IWT is inmiddels opgeheven. De wetenschappelijke activiteiten zijn overgeheveld naar het FWO en de ondernemingsactiviteiten naar het Vlaams Agentschap Ondernemen en Innoveren (VLAIO).

- Er is in 2013 geen multi-stakeholder-discussie gevoerd ter bepaling van de strategische prioriteiten van ECOOM.

Aanbevelingen aan het Beheerscomité:

- De aanbeveling om de balans tussen basistaken en incidentele opdrachten en ad hoc activiteiten beter te bewaken, is beperkt opgevoerd. Er is onvoldoende coördinatie binnen de verschillende partijen vertegenwoordigd in het Beheerscomité over de aanvullende vraagstukken voor/opdrachten aan ECOOM. Een deel van de ad hoc activiteiten wordt informeel uitgevoerd, en wordt niet op voorhand structureel vastgelegd.

Aanbevelingen aan ECOOM:

- Er lijkt een manier te zijn gevonden om jong talent aan ECOOM-onderzoek te binden. Dit is bij ECOOM Leuven en ECOOM Antwerpen gedaan door de laag onder promotoren vast aan te nemen als 'Administratief en Technisch Personeel'. Voor met name ECOOM Gent en ECOOM Brussel blijft het echter moeilijk om jonge onderzoekers aan te trekken en/of te behouden. UGent is er al jarenlang niet in geslaagd om nieuwe doctoraatsstudenten aan te nemen.
- De samenwerking binnen ECOOM tussen de universiteiten is, althans in onderzoek, niet zichtbaar toegenomen. De samenwerking tussen de deelnemende universiteiten beperkt zich grotendeels tot de (verplichte) diensten. Er is geen gezamenlijke strategie en geen gezamenlijke onderzoeksagenda. Samenwerking in onderzoek wordt niet bewust gezocht maar eerder bewust vermeden. Dit komt ook naar voren in het beperkte aantal co-publicaties tussen universiteiten. Wel wijst het expertenpanel met nadruk op de indirecte effecten van ECOOM. Het expertisecentrum stimuleert het vertrouwen tussen universiteiten en dat is vervolgens de basis om confidentiële (HRM) en strategische (publicaties) data uit te wisselen.

Eén van de mogelijke redenen dat de aanbevelingen uit de vorige evaluatie slechts ten dele door ECOOM zijn opgevolgd, kan te maken hebben met het feit dat de huidige organisatie en structuur van het ECOOM-netwerk geen grote veranderingen toelaat.

Financiële analyse 2012-2017

ECOOM heeft slechts één inkomstenbron: de basissubsidie vanuit Departement EWI (€12.6M over 2012-2017) en een kleine aanvullende financiering het Departement O&V (€146K over 2012-2017). ECOOM ontvangt geen middelen vanuit commercieel contractonderzoek of verkoop van (data-gerelateerde) producten of diensten aan derden. De redenen die ECOOM hiervoor aandraagt, is dat het covenant weinig ruimte biedt om werk te verrichten voor derden en dat de datalicenties van Clarivate en Scopus beperkingen opleggen voor hergebruik van de data. Beide belemmeringen lijken in de praktijk echter niet onoverkomelijk. Extra wetenschappelijke financiering wordt actief en succesvol gezocht. Sommige medewerk(st)ers worden volledig of gedeeltelijk door externe middelen gefinancierd.

De financiële resultaten tonen in alle jaren een positieve balans, ondanks dalende inkomsten vanuit de basissubsidie in de periode 2015-2017. Er zijn overdrachten van het ene naar het andere jaar, maar deze blijven ruim onder de toegestane marge van 20% van de jaarlijks ontvangen subsidie.

In de periode 2012-2017 zijn de kosten voor verbruiksgoederen en de reiskosten sterk afgenomen (van €84K naar €44K). Deze afname is noodzakelijk om een deel van de toename in softwarekosten en vooral loonkosten (van €1.51M naar €1.68M) op te vangen. Desondanks zien we dat het met stijgende loonkosten (o.a. vanuit inflatie) lastig is om met de huidige budgettering het personeelsbestand in stand te houden. Wel dient opgemerkt te

worden dat er grote verschillen tussen de universiteiten bestaan in de gemiddelde kosten per personeelsmaand.

De huidige basissubsidie die ECOOM ter beschikking heeft, staat niet (meer) in verhouding tot de missie en opdrachten van ECOOM. Deze constatering wordt ook door alle experts onderschreven. De basisfinanciering dekt juist de uitvoering van de basistaken en de recurrente taken maar niet die van de incidentele opdrachten.

Het aantal incidentele opdrachten is in de periode 2012-2014 sterk toegenomen. Sindsdien is het aantal gedaald maar in 2017 is er wederom sprake van een stijging. Voor de periode 2014-2018 komen we uit op een totaal van 268 ingezette mensmaanden voor deze opdrachten. Dat is 18% van het totaal. Dit is dus nog ruim onder de informele vuistregel van 30% die ECOOM hanteert.

Het innoverend onderzoek, dat volgens de experts feitelijk een onderdeel is van de basistaken (en dus niet als een aparte activiteit zou moeten worden beschouwd), staat onder grote druk. Het wordt in toenemende mate betaald vanuit de eigen middelen van de universiteiten. Hoewel er een positieve balans is, geeft ECOOM aan onvoldoende middelen te hebben om haar basistaken en incidentele opdrachten en ad hoc activiteiten uit te voeren. Er wordt vanuit allerlei budgetten bijgedragen maar deze zijn slechts deels terug te vinden op de balans. We beschikken alleen voor KU Leuven en UAntwerpen over getallen. Het gaat hier in alle gevallen om doctoraatsstudenten die of vanuit eigen middelen van de KU Leuven en/of vanuit middelen van hun eigen universiteit worden gefinancierd. Voor de periode 2014-2017 gaat het hier om de extra inzet van 62 personeelsmaanden (26% van de totale eigen bijdrage van KU Leuven) en voor UAntwerpen om 32 personeelsmaanden (die geheel door een buitenlandse instelling worden gefinancierd).

De huidige situatie is niet veel langer meer houdbaar en zal, indien ze voort zal bestaan, naar onze verwachting reeds binnen enkele jaren tot een erosie van de kwaliteit van het O&O&I-indicatorensysteem leiden.

Rol en positie van ECOOM in Vlaanderen

Wat betreft de rol van ECOOM in het Vlaamse onderzoeksbeleid geldt dat het expertisecentrum vooral beschouwd kan worden als een dienstverlener aan de Vlaamse overheid. De belangrijkste taken zijn:

- Het verrichten van een reeks van langlopende en terugkerende opdrachten die het Vlaamse wetenschaps-, technologie- en innovatiepotentieel in kaart brengen, kwantificeren en analyseren;
- Het bouwen, onderhouden en uitbreiden van de noodzakelijke IT- en web-infrastructuur;
- Het verrichten van excellent wetenschappelijk onderzoek dat bijdraagt aan kennisontwikkeling in de domeinen van wetenschap, technologie en innovatie;
- Het verzekeren dat de Vlaamse overheid de beschikking heeft over een passende gegevens- en indicatorbeheersstructuur op het gebied van bibliometrie, onderzoek en innovatie;
- Het uitvoeren van een portfolio van beleidsrelevante studies en projecten voor de Vlaamse overheid;
- Het uitvoeren van diverse bijkomende incidentele opdrachten en ad hoc activiteiten op aanvraag van de Vlaamse overheid;
- Het coördineren en opleveren van de tweejaarlijkse edities van het Vlaams indicatorenboek Wetenschap, Technologie en Innovatie.

De uiteenlopende gesprekspartners (binnen en buiten de Vlaamse overheid) onderschrijven de belangrijke en unieke dienstverlenende rol van ECOOM aan de overheid. Met ECOOM heeft de overheid direct toegang tot hoogwaardige wetenschappelijke kennis en beschikt de overheid in feite over een eigen onderzoeksafdeling. Gesprekspartners aan de zijde van de overheid wijzen er wel op dat de gegevens die ECOOM aanlevert vaak nog een vertaalslag nodig hebben naar het beleid. Dat ECOOM vooral gegevens aanlevert en dat andere partijen binnen de Vlaamse overheid de vertaalslag maken, past overigens in de taakverdeling die door beide zijden (h)erkend wordt.

De decretale verankering van ECOOM maakt zijn positie in het Vlaamse onderzoekslandschap relatief sterk. In Vlaanderen bestaan er geen volwaardige alternatieven voor ECOOM. Mede dankzij de decretale verankering en vooral vanwege zijn beschikking over (unieke) gegevens over wetenschappelijk onderzoek heeft het expertisecentrum in Vlaanderen een monopoliepositie. De activiteiten van het expertisecentrum vertonen ook weinig overlap met de werkzaamheden van andere partijen.

De personen die we geïnterviewd hebben zijn, net als het expertenpanel, vrijwel eensgezind in hun oordeel over de unieke positie van ECOOM. ECOOM beschikt over een unieke database met gegevens over wetenschappelijk onderzoek, en tegelijkertijd vervult het de rol van draaischijf, omdat ECOOM uitwisseling van gegevens tussen universiteiten en onderzoekers faciliteert en tevens gegevens valideert en classificeert. Volgens het expertenpanel bouwt ECOOM met deze functie een sterke positie op. De nauwe interactie tussen wetenschappelijk onderzoek en data geeft het expertisecentrum het voordeel om basis- en terugkerende taken continu te verbeteren en te vernieuwen. Onderzoekers zitten steeds dicht op de data en dat maakt hun capaciteit om deze data te absorberen relatief groot. Zij zien – volgens het expertenpanel – vrij snel opportuniteiten die deze data bieden, zoals het harmoniseren van databases, het verbeteren van dataverzamelingsprocessen, het identificeren van mogelijkheden om bestaande databases anders te gebruiken en het vervullen van sleutelrollen in internationale consortia.

Volgens het expertenpanel maken de meeste landen geen gebruik van dit zogenaamde 'hybride model' (dat wil zeggen: O&O&I-data verzamelen in een onderzoekscontext). Hierdoor zijn deze buitenlandse organisaties minder geneigd om in de statistische taken te innoveren. Een nadeel van het hybride model is dat de ECOOM-onderzoekers zich (o.a. voor hun onderzoekspublicaties) vooral associëren met de universiteit waaraan ze verbonden zijn en minder met ECOOM.

Positie van ECOOM ten opzichte van het buitenland

De kennis en ervaring van de onderzoekers van ECOOM wordt internationaal hoog aangeslagen, niet alleen in wetenschappelijke maar ook in beleidsmatige kringen. De experts geven aan dat onderzoekers van alle universiteiten op internationale congressen en symposia goed zichtbaar zijn. De sterke wetenschappelijke positie van ECOOM straalt ook af op het buitenland. Het expertisecentrum geniet internationaal een zeer goede reputatie en slaagt erin om internationale en gerenommeerde onderzoekers aan zich te binden. De aanwezigheid van de unieke dataplatformen en aanverwante theoretische en praktische kennis in KU Leuven en UAntwerpen trekken wetenschappers uit de hele wereld aan en maken ECOOM een gewilde partner voor internationale samenwerking.

In de internationale benchmark zijn drie trends genoemd die – als opportuniteit of bedreiging – de activiteiten van ECOOM direct kunnen raken.

- De groeiende aandacht voor de maatschappelijke impact van wetenschap. Dit vraagt ook om andere (nieuwe) soorten O&O&I-indicatoren, zoals traditionele kwantitatieve

indicatoren op basis van nieuwe typen van databronnen. Het gebruik van dit type databronnen past nog steeds uitstekend in het huidige portfolio van de bibliometrics groep van ECOOM Leuven. Er is echter ook een bredere verschuiving gaande van kwantitatieve naar meer kwalitatieve indicatoren. De gesprekspartners merken op dat andere groepen binnen ECOOM beter gepositioneerd zouden kunnen zijn voor het gebruik van kwalitatieve methoden dan ECOOM Leuven.

- Tegelijkertijd observeren de geïnterviewde betrokkenen een verschuiving in evaluatiestudies van inputs naar effecten en impact, en van een toenemende focus op 'evidence-based policy making'. Dit gaat juist gepaard met een toename van kwantitatieve methoden. De gesprekspartners menen dat ook ECOOM (KU Leuven) goed in staat zou moeten zijn om deze nieuwe methoden te absorberen en te gaan gebruiken.
- Er is een groeiende verzet tegen het bestaande ('proprietary') model vanwege de almaar stijgende licentiekosten van de enige twee aanbieders van bibliografische brondata (Clarivate en Elsevier) en de steeds restrictievere voorwaarden op hergebruik van data. Als tegenreactie klinkt de roep om 'open access' steeds luider. Het open-access-model ondermijnt op korte termijn de positie van partijen zoals CWTS en ECOOM die op grond van bilaterale overeenkomsten met Clarivate en Scopus een bevoorrechte toegang hebben tot de kerndata. Op de langere termijn vormt het open-access-model volgens het expertenpanel echter geen bedreiging maar eerder een opportuniteit omdat partijen zoals ECOOM, CWTS en OST unieke vaardigheden hebben in het analyseren van bibliografische data.

Met betrekking tot het laatste punt geldt dat ECOOM in tegenstelling tot de benchmarkorganisaties zich vrijwel uitsluitend op de eigen markt richt en geen contractonderzoek uitvoert. ECOOM ontvangt naar verhouding veel basisfinanciering van de overheid, maar tegelijkertijd werkt het expertisecentrum veelvuldig op afroep en exclusief voor diezelfde overheid. Volgens gesprekspartners zorgt deze 'inkapseling' ervoor dat ECOOM beperkt is in zijn groeimogelijkheden.

In termen van het portfolio van diensten dat ECOOM aanbiedt, is de combinatie van bibliometrie en technometrie bepaald niet uniek. De combinatie met het in eigen beheer uitvoeren van de CIS- en O&O-bevragingen is dat wél. In de meeste andere landen worden deze bevragingen voor de nationale statistische bureaus uitgevoerd.

Alle drie benchmark-instituten maken, net als ECOOM, gebruik van het eerder genoemde 'hybride model'. Respondenten noemen drie voordelen van dit model:

- Het brengt (academische) peer review in de werkprocessen en verhoogt daarmee de kwaliteit van het werk;
- Onderzoekers raken bekend met de laatste wetenschappelijke ontwikkelingen;
- Instituten krijgen toegang tot doctoraatsstudenten en kunnen deze (goedkope) arbeidskrachten inzetten in hun beleidsonderzoek. Andersom kunnen doctoraatsstudenten de empirische data die ze in beleidsonderzoek verzamelen, gebruiken voor hun eigen academische onderzoek.

Deze punten dragen allemaal bij aan het vergroten van het innovatieve vermogen van de organisatie. De aanwezigheid van het innovatieve vermogen onderscheidt volgens de experten het 'hybride model' van reguliere statistische bureaus.

Volgens NIFU zou de capaciteit van het (eigen) instituut idealiter in gelijke delen op contractonderzoek, langetermijnonderzoeksprojecten en 'vrij' onderzoek moeten worden ingezet. In de praktijk wordt de 33% voor 'vrij onderzoek' vrijwel nooit gehaald. NIFU ziet dit niet als een groot probleem zolang het de kernactiviteit van het instituut – het doen van vraaggestuurd beleidsonderzoek – niet ondermijnt. Wel wordt door NIFU zelf onderkend dat

er onvoldoende financiering is voor het opbouwen van nieuwe expertises. Vanuit het perspectief van NIFU zijn de onderzoekers van ECOOM nogal academisch georiënteerd. Dit geldt met name voor de onderzoekers van ECOOM Leuven. Voor andere afdelingen binnen ECOOM (zoals Antwerpen en Hasselt) geldt dit in veel mindere mate. Daar zijn de onderzoekers (deels) ingebed binnen de Dienst Onderzoekscoördinatie en daardoor inherent meer op de beleidspraktijk gericht. Toch publiceren ook deze onderzoekers regelmatig in wetenschappelijke tijdschriften. Deze modus komt sterk overeen met de wijze van werken van de 'research professors' binnen NIFU.

Bij CWTS zijn contractonderzoek en permanente en recurrente taken strikt van elkaar gescheiden en worden ze afzonderlijk van elkaar gerapporteerd. Alle contractonderzoek verloopt via de gescheiden commerciële juridische entiteit (Besloten Vennootschap). De BV huurt onderzoekers van het instituut in. Extra investeringen gericht op contractonderzoek worden als 'interne projecten' gedefinieerd en ook bekostigd vanuit de BV.

De data die OST inkoop wordt in het academisch onderzoek van de vakgroep van de promotor gebruikt. Omgekeerd wordt alle contractonderzoek overgeheveld naar OST. Op incidentele basis worden medewerkers van de vakgroep vanwege hun specifieke expertise ingehuurd door OST.

Doelbereiking en impact

Op basis van ons literatuur- en veldonderzoek concluderen wij dat ECOOM tijdens de evaluatieperiode 2012-2017 zeer goed heeft gepresteerd. Dit wordt unaniem onderschreven door het expertenpanel. ECOOM heeft haar basistaken, recurrente taken en incidentele opdrachten adequaat en op tijd uitgevoerd en producten en diensten van hoge kwaliteit opgeleverd.

ECOOM heeft alle doelstellingen behaald die in het convenant 2014-2018 zijn neergeschreven. Dit geldt logischerwijs ook voor de onderliggende taken die nodig zijn om de kerndoelstelling te kunnen behalen (onderhoud en ontwikkeling van databanken-infrastructuur, uitvoeren van relevant en up-to-date onderzoek naar O&O&I-indicatoren).

Stakeholders zijn unaniem in hun oordeel dat het werk van de onderzoekers van ECOOM produceren wetenschappelijk van hoge kwaliteit is.

Een enkele gesprekspartner betwijfelt wel de beleidsrelevantie van het werk van ECOOM. Het onderzoek dat door ECOOM wordt verricht, zou vooral gedreven zijn door de nieuwsgierigheid van de onderzoekers zelf en nogal academisch van aard zijn.

De reden daarvoor ligt volgens dezelfde respondent deels buiten ECOOM. De Vlaamse overheid heeft ECOOM ter zake geen concrete doelstellingen meegegeven. Andersom kan ECOOM zelf ook de communicatie met de overheid verbeteren. Dit geldt voor het beter zichtbaar maken van de meerwaarde van de interne onderzoeksactiviteiten voor de uitvoering van de basistaken (zichtbaar maken innovatiekracht) en met name voor het aantonen van het effect van het werk van ECOOM op het beleid in Vlaanderen. Op dit moment wordt het beleidsmatig potentieel nog lang niet ten volle benut. De bewuste passieve houding ten opzichte van de beleidsarena zorgt ervoor dat er niet proactief een vertaalslag naar vigerende beleidskwesties wordt gemaakt. De meerwaarde van het hybride model blijft daardoor onderbelicht.

De economische impact van ECOOM is met name gelegen in het beschikbaar stellen van hoogwaardige informatie over innovatieve bedrijven en over onderzoekers in Vlaanderen. De interne dataset van ECOOM Leuven bevat meer dan 10.000 innovatieve bedrijven. Door de aanwezige micro-data koppelingen is het mogelijk om – op het niveau van individuele bedrijven – allerhande analyses uit te voeren over de relatie tussen wetenschap (publicaties), technologie (patenten) en O&O en innovatie (activiteiten binnen bedrijven). Dit is uniek in

de wereld. De beschikbaarheid van al deze gedetailleerde informatie geeft de Vlaamse overheid, althans potentieel, de mogelijkheid om een zeer gericht en slagvaardig O&O&I-beleid te voeren omdat ze doelgroepen beter kan identificeren en het effect van beleidsmaatregelen beter kan monitoren.

Beoordeling ontwerp van strategisch plan 2019-2023

Het huidige ontwerp van strategisch plan 2019-2023 dat is vervat in de ex-antezelfevaluatie die ECOOM heeft opgesteld, is nog onvoldragen.

- Er wordt geen aansluiting gezocht met het beleid. Dit manco is slechts deels op het conto van ECOOM te schrijven. De Vlaamse overheid heeft, als opdrachtgever, ook geen duidelijke opdrachten geformuleerd.
- Er ontbreekt een duidelijke gezamenlijke visie op de toekomst van ECOOM als geheel. Eén van de zwaktes van ECOOM is nu juist dat de meerwaarde van het netwerk niet zondermeer wordt (h)erkend door de buitenwereld.
- De SWOT-analyse die ECOOM in het kader van de ex-antezelfevaluatie heeft opgesteld, kan nog aanzienlijk worden aangescherpt. In een strategisch plan zou, op basis van de sterktes van de organisatie en de gesignaleerde nieuwe mogelijkheden (opportunities) moeten worden beschreven hoe er slagvaardig kan worden gereageerd op ongunstige scenario's. Dat is nu niet gebeurd. In plaats daarvan is de omgeving als stabiel beschreven, en is de belangrijkste conclusie van de SWOT-analyse dat er meer budget nodig is omdat anders de continuïteit van ECOOM in gevaar komt. Dat is op zich een terechte constatering maar het is geen strategische conclusie.

Voor de recurrente taken worden twee correcties voorgesteld ten opzichte van het huidige budget: het terugdraaien van de bezuiniging met 5% in 2015; en een verhoging van 10% van het originele budget uit 2014.

Op basis van ons veldonderzoek, het financiële onderzoek en de internationale vergelijking concluderen we dat de inschatting van de totale kostenstijging met 16% — ook zonder de correctie voor de 5%-vermindering in 2015 — zeer behoudend is.

Bovenop de verhoging voor de uitvoering van de bestaande taken komt het budget voor de uitvoering van nieuwe taken. In feite gaat het hier om het financieel waarderen van de continue innovaties die worden gedaan in de kennisbasis van ECOOM. Dit vermogen tot continue innoveren beschouwen de experts als één van de pijlers onder het hybride model. Ze beschouwen deze investeringen in het innovatieve vermogen als een inherent en onmisbaar onderdeel van de permanente taken. De voorgestelde stijging van het totale budget met 23% voor innoverend onderzoek lijkt een alleszins redelijk aandeel, zeker in het licht van de verdeling tussen beleidsgericht en onderzoeksgericht onderzoek in het oorspronkelijke model van de Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek.

Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van de evaluatie komen we tot de volgende aanbevelingen:

Aanbevelingen voor de Vlaamse overheid

- Pas het huidige mandaat voor ECOOM aan op de volgende punten:
 - Erken het 'hybride model' en geef het een formele definitie in het W&I-decreet³;
 - Neem de kernactiviteiten van de ECOOM-groepen Gent, Brussel en Hasselt expliciet op als kerntaken in het convenant;
 - Definieer de uitvoering van incidentele opdrachten niet meer als onderdeel van de basistaken van ECOOM. Incidentele opdrachten moeten op basis van individuele formele overeenkomsten tussen de opdrachtgever en de uitvoerende ECOOM-groep(en) worden uitgevoerd.
- Introduceer specifieke indicatoren om de resultaten van het innoverend onderzoek binnen ECOOM te kunnen beoordelen.
- Financier de bestaande permanente en recurrente taken vanuit de basisfinanciering. Verhoog de basisfinanciering met 16% ten opzichte van het huidige jaarbudget, onder de aanname dat het takenpakket van ECOOM ongewijzigd blijft.
- Financier het innoverend onderzoek apart als noodzakelijk onderdeel van de werking van ECOOM als hybride model, met een additioneel budget van €3,81 miljoen voor de periode 2019-2023. Dit is onder de aanname dat alle nieuwe taken die in de ex-antezelfevaluatie staan geformuleerd, zullen worden uitgevoerd. Koppel de financiering van innoverend onderzoek aan een eigen inbreng van de universiteit van minstens 40% van het totaal.
- Financier incidentele opdrachten op projectbasis, op basis van de feitelijke kosten voor de uitvoering van het individuele onderzoek.
- Creëer een duurzame verbindingsplaats waar vragen vanuit het beleid en het aanbod vanuit ECOOM samen kunnen komen.
- Werk samen met ECOOM bij het verder aanscherpen van het ontwerp van strategisch plan.

Aanbevelingen voor ECOOM

- Stel een gedegen strategisch plan op dat als basis kan dienen voor het meerjarenplan 2019-2023.
- Definieer een gezamenlijke onderzoeksagenda. Voeg de nieuwe taken die genoemd staan in de ex-antezelfevaluatie samen tot een beperkt aantal (5-10) thema's. Benoem één van de ECOOM-groepen tot trekker van een bepaald thema. Beleg de thema's bij meerdere groepen, bij voorkeur van verschillende universiteiten.
- Versterk de centrale sturing van ECOOM. Richt een apart programmabureau op dat los van de individuele universiteiten opereert en dat zich specifiek richt op het strategische en operationele management van het netwerk als geheel.
- Definieer een aparte bemiddelde functie ('boundary spanning') binnen de nieuw aan te stellen communicatiemedewerker van ECOOM. De taak van deze medewerker is om een brug te slaan tussen overheid(sbeleid) en onderzoek.

Analyse van de opbrengsten

ECOOM heeft één inkomstenbron: de basissubsidie vanuit EWI en de aanvullende middelen ten behoeve van de datalicentie vanuit het Departement OV. **Fout! Verwijzingsbron niet**

³ Decreet van 30 april 2009 betreffende de organisatie en financiering van het wetenschaps- en innovatiebeleid (2009035587).

gevonden. (op pagina **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**) geeft de omvang van deze jaarlijkse enveloppe weer en presenteert de hieruit resulterende herverdeling onder de universiteiten. Hieruit valt af te leiden dat de jaarlijkse basissubsidie vanaf 2015 met 5% is gekort. Van de in het convenant 2014-2018 vastgelegde jaarlijkse indexering op basis van de gezondheidsindex is eveneens geen sprake.

ECOOM ontvangt geen middelen vanuit contractonderzoek of verkoop van (data-gerelateerde) producten of diensten aan derden. Tijdens de site-visit van het panel van experts werd hiervoor de volgende verklaring gegeven: het convenant biedt weinig ruimte om werk te verrichten voor derden en er dient opgepast te worden met het aanbieden van diensten omdat momenteel een beperkte Scopuslicentie wordt afgenomen die ook beperkingen oplegt wat betreft het gebruik ervan. Het aanbieden van diensten kan ECOOM verplichten om een commerciële licentie af te nemen die een veel hogere vergoeding vergt. Het convenant 2014-2018 biedt echter wel degelijk ruimte om voor derden tegen betaling werkzaamheden te verrichten — mits deze partijen met een intentieovereenkomst de bepalingen uit het betreffende convenant en uit de samenwerkingsovereenkomst tussen de verschillende universiteiten onderschrijven.⁴ Tevens kunnen binnen de beperkte Scopuslicentie producten en diensten worden verkocht, mits hiermee maar niet het databankenrecht wordt geschonden.

Momenteel is ECOOM volledig afhankelijk van de subsidie die de Vlaamse overheid beschikbaar stelt. Het expertisecentrum zou volgens ons het potentieel van aanvullende financieringsbronnen kunnen verkennen om zo (1) minder sterk afhankelijk te zijn van haar basisfinanciering en (2) meer inkomsten te genereren om zichzelf meer financiële armslag te geven.

⁴ ECOOM werkt wel voor andere partijen/opdrachtgevers, maar steeds vanuit een onderzoeksinvalshoek (EU consortia, bv.). Daarvoor worden steeds de extra fees voor Clarivate meegerekend in de projectbudgetten. Er is tot nu toe bewust voor gekozen om geen prioriteitsconflicten te creëren met de opdrachten en prioriteiten gesteld door de Vlaamse overheid. Nota bene, de Vlaamse overheid heeft steeds aan ECOOM te kennen gegeven dat elke vorm van extra fees voor opdrachten van hen gedekt dient te worden door de ontvangen dotatie.

Contact:

Hooghiemstraplein 33-36
3514 AX Utrecht
Tel. +31 (0)30 215 05 80
Fax +31 (0)30 215 05 95
www.dialogic.nl

